

деятельности, анализируются составляющие модели менеджера, описываются особенные условия какие ставятся к современному менеджеру.

Ключевые слова: менеджер, профессиональные качества менеджера, модель, профессионализм, личностные качества.

In article discusses the model of the modern manager, considering new approaches to the study of the importance of professional skills and their developing in the course of management activities, analyzes the structure of the model manager, describes the features of the requirements that apply to the modern manager.

Keywords: manager, professional qualities of manager, model, professionalism, personal qualities of manager.

Дата надходження до редакції: 28.09.2013 р.

Рецензент: к.е.н., доцент Жмайлов В. М.

УДК 332.72

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Г. М. Дудич, к.е.н., Львівський національний аграрний університет

В статті проаналізовано основні особливості економічного механізму державного регулювання земельних відносин в Україні, обґрунтовано необхідність його вдосконалення, розроблено принципи інвентаризації земель. Сформовано основні напрями державного регулювання земельних ринкових відносин та запропоновано шляхи його вдосконалення.

Ключові слова: державне регулювання, економічний механізм, земельні відносини, інвентаризація земель, агенти державного регулювання.

Постановка проблеми. Об'єктивність пріоритетності державного регулювання земельних відносин зумовлена його метою, яка полягає у скеруванні процесу еволюції земельних відносин у напрямі досягнення єдиних загальнодержавних цілей, основною з яких є раціональне використання земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного регулювання раціонального використання земель в різних його аспектах досліджує ряд вчених, серед яких Бойко Л., Заяць В. М., Мусаєва А. К., Сафонова В. І., Черевко Г. В., Шарий Г. та інші. Дослідження вчених доводять недосконалість сучасного економічного механізму державного регулювання земельних відносин, що зумовлює необхідність його дослідження та вдосконалення.

Постановка завдання. Завдання даного дослідження є аналіз основних особливостей економічного механізму державного регулювання земельних відносин в Україні, обґрунтування необхідності його вдосконалення, знаходження шляхів вдосконалення та формування основних напрямів державного регулювання земельних ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу. Питання втручання або невтручання держави у земельні відносини в країні у формі їх регулювання може мати різний ступінь і напрям вирішення залежно від рівня розвитку країни і цих самих земельних відносин. На думку Е. Людвіга, канцлера ФРН у 1965 р., у Німеччині «мотивом втручання держави в регулювання відносин власності може бути необхідність сільськогосподарського освоєння

вільних земель, а також здійснення меліорації богарних земель» [6, с. 90]. В Україні ж на сьогодні об'єктивно існує значно більше чинників, що зумовлюють необхідність державного регулювання земельних відносин унаслідок їх недосконалості та низької ефективності, що виявляється у низькій економічній ефективності використання земельних фондів, низьких доходах сільськогосподарських виробників різних категорій та в незадовільному рівні забезпечення населення країни продуктами харчування сільськогосподарського походження. Тому необхідність державного регулювання земельних відносин у широкому діапазоні має об'єктивніший характер, ніж у країнах з вищим рівнем розвитку економіки загалом та земельних відносин зокрема.

На думку академіка А. М. Третяка, в Україні практично втрачена інформація про землю: «На територію області, району, селищної, сільської рад часто навіть немає відповідних землепорядних, планово-картографічних, ґрунтових, землеоцінних, екологічних матеріалів. Більшість населених пунктів не має меж, генпланів. Не визначено меж прибережних смуг, рекреаційних, оздоровчих земель. Більшість власників і землекористувачів не мають правовстановлюючих документів на землю. Облік та оцінку земель не оновлюють. У держави для здійснення землекористування немає відповідної землепорядної, містобудівної, екологічної документації» [7, с. 23].

Невідкладною проблемою становлення нових, адекватних ринковій економіці земельних відносин, є чітке законодавче регламентування

та практична реалізація функцій, прав і відповідальності законодавчих, виконавчих органів і конкретних посадових осіб, а, згідно з дослідженнями Інституту конкурентного суспільства, Міністерством аграрної політики України реалізується лише п'ята частина регуляторних актів [1; 2]. «У жодній країні світу не існує вільного земельного ринку та необмеженого права приватної власності на землю, безконтрольних операцій з її обороту» [8, с. 172-173]. Це пов'язано значною мірою з тим, що удосконалення земельних відносин у ринкових умовах лише за рахунок самого ринку як економічного механізму практич-

но неможливе через властиві ринковому механізму відомі недоліки суспільно-соціального характеру. Тому об'єктивно потрібною є система законодавчо установлених регуляторів, застосування яких дасть змогу оптимально поєднати ринкові й адміністративні важелі регулювання земельних відносин з метою максимально можливого задоволення державних і територіально-громадських інтересів [3, с. 15] об'єктивно належить власне державі, оскільки в ієрархії суб'єктів регулювання земельних відносин в Україні (рис. 1) саме вони мають домінуюче визначальне і координаційне значення.

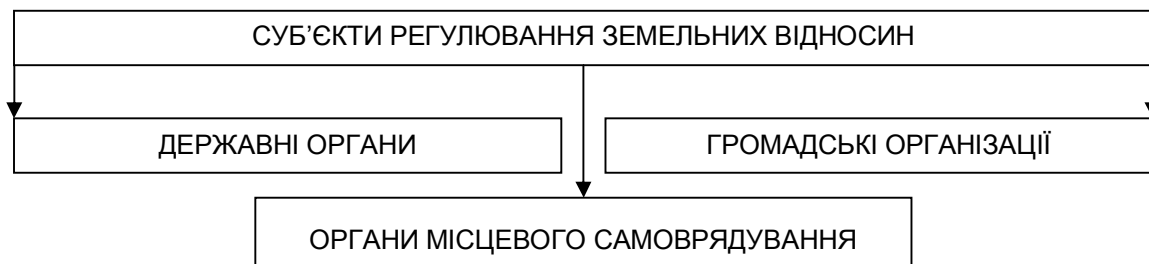

Рис. 1. Структура суб'єктів регулювання земельних відносин.*
*Розробка автора на основі ст. 188, 189 та 190 Земельного кодексу України.

Основні функції державного регулювання земельних відносин як складової його управління стосуються: регулювання, стимулювання та оперативного управління. «Учені світу погоджуються, що необхідно розумно поєднувати державні й ринкові механізми регулювання земельних відносин, при чому основну увагу слід звертати на створення системи державного управління земельними ресурсами, а контрольований і регульований земельний обіг – це справа похідна [11, с. 12]. Тому основною метою регулювання земельних відносин об'єктивно має бути підвищення їх ефективності щодо задоволення інтересів їх суб'єктів на основі раціоналізації цих відносин.

Державне регулювання земельних відносин у сільському господарстві України на сьогодні дещо специфічне, оскільки базується переважно на праві держави втручатись у ці відносини в плані обмеження права власності власника землі в частині володіння, використання та розпорядження об'єктами цієї власності, або в частині визначення процедури реалізації цього права, тобто, має фактично виражений адміністративний характер. Отже, що період розвитку земельних відносин та їх регулювання державою характеризувався створенням зовсім не ринкового, а адміністративного варіанта цього регулювання, що не пов'язано зі загальними ринковими умовами господарювання на сучасному етапі. Тому на сьогодні переважна частина земельного фонду практично недоступна для легального ринкового обороту і спричиняє фактичну відірваність землі як головного засобу виробництва у сільському господарстві від явища і процесу підприємництва, призначенням якого й є ефективне використання

цього засобу, а обмеженість реальних прав власника землі спричиняє його низьку зацікавленість у наслідках її використання.

У системі державного регулювання земельних відносин здебільшого має місце підміна економічної відповідальності власника землі його адміністративною відповідальністю під контролем державних органів, яку можна вважати певним рудиментом командно-адміністративної (неефективної й безперспективної, як доведено практикою) системи економічних взаємовідносин та їх регулювання, тоді як в умовах ринкових земельних відносин зазначені вимоги логічно повинні мати суто рекомендаційний характер для власників земельних ділянок.

Основним напрямом трансформації системи державного регулювання земельних відносин через створення відповідного нормативно-правового забезпечення має бути зміна характеру цього забезпечення в бік створення основи для застосування вказаних обмежень права власності не до власників земельних ділянок, а до порушників цього права в тому чи іншому аспекті, оскільки існуюча на сьогодні практика обмежень права спричиняє «домінування неринкових або квазіринкових механізмів доступу до землі» [5, с. 18].

Відмінність у правовому забезпеченні державного регулювання земельних відносин у цивілізованих країнах та в Україні полягає в тому, що в цих країнах існуючі обмеження на ринкові трансакції з земельними ділянками передбачають збереження свободи власника у використанні землі та у здійсненні обміну прав на неї, що створює можливості для загального ринкового шляху доступу до головного ресурсу сільськогоспо-

Вісник Сумського національного аграрного університету

дарського виробництва. Тобто, спеціальне законодавство орієнтоване не на обмеження свободи власника землі, а на «забезпечення прав інших сторін при реалізації ним своїх прав» [4, с. 44-45]. В Україні ж право приватної власності на землю існує в рамках окреслених заборон, що є наслідком колишньої адміністративної системи регулювання землекористування. Інакше кажучи, в Україні сенс удосконалення земельних відносин полягає у розробці заходів щодо послаблення існуючих обмежень і заборон на використання землі та трансакції з нею, що є вимушеним на прямом, замість того, щоб формувати реальне правове забезпечення можливостей реалізації права власності, відповідних до існуючих суспільно-економічних умов та з врахуванням найбільш перспектив їх розвитку.

Тобто, ефективною система державного регулювання земельних відносин може бути лише у разі, якщо вона сприяє стимулюванню економічної активності власників та користувачів землі й ґрунтується на застосуванні державою переважно ринкових методів впливу на характер їх поведінки на ринку землі й у процесі її використання. Інакше кажучи, ситуація вимагає створення максимально визначених умов реалізації права власності на землю, за яких ефективність і екологічна безпека землекористування – справа самого власника цієї землі.

Створення Державного земельного банку, як пропонують чимало економістів-землепорядників, в Україні не може мати серйозної перспективи, оскільки в банківській системі не існує такого запасу кредитних ресурсів, який би міг мати місце у разі дійсного рівня високої ліквідності земель сільськогосподарського призначення, який пропагується і який, насправді, є міфом. Оскільки у разі дозволу купівлі-продажу землі основним попитом користуватимуться лише землі приміської зони, позаяк у решті зон, крім землі, яку можна буде використовувати лише за призначенням, потрібні будуть і значні грошові ресурси на придбання засобів обробітку землі, а такі ресурси ще довго будуть у селян у дефіциті. Крім того, більша частина землі нині знаходиться в оренді, тому не може бути предметом іпотечної банківської застави, та й у разі виникнення передбаченої колізії банк матиме відчутні проблеми з реалізацією землі як предмету застави. Тобто, в умовах відсутності ринку ринкову інфраструктуру як і так званого Державного земельного банку, збудувати неможливо – оскільки обсягу операцій із земельними ділянками бракуватиме для його функціонування, а приписувані йому функції зможе виконати і будь-який комерційний банк. Тому можна розглядати радше Державний аграрний банк, який би займався не лише кредитуванням сільськогосподарських виробників на засадах іпотеки або виключно операціями з купівлі-

продажу земельних ділянок (на думку експертів Світового банку, спеціалізовані банки, як показує світовий досвід, не мають ні конкурентного, ні раціонального потенціалу, на сьогодні вони неприбуткові і, як наслідок, неконкурентоспроможні) [9, с. 104]. Основним завданням такого банку в Україні було б надання широко спектра банківських послуг з урахуванням специфіки галузі, як це має місце практично в усіх країнах. Саме такий банк здатний забезпечити використання земель сільськогосподарського призначення як застави, сприяючи створенню цивілізованого ринку землі, реалізації права на купівлю сільськогосподарських земель та їх продажу в приватну власність з метою їх ефективнішого використання. При цьому, існують ще й певні сумніви в тому, чи зможе фінансова установа бути центральним органом, що впливатиме на виконання центральними органами виконавчої влади своїх функцій. Очевидно, в такому разі вона сама повинна бути державною.

Важливе значення у вирішенні проблеми державного регулювання земельних відносин має упорядкування його інституційного забезпечення. В цьому аспекті корисним може бути досвід, наприклад, Швеції та Польщі. У цих країнах функціонують суб'єкти ринкових земельних відносин, призначені для управління громадськими землями у ринкових умовах. Специфікою діяльності цих організацій є те, що вони відділені від органів державного управління загальної компетенції й від органів місцевого самоврядування. Такі органи спроможні сприяти не лише консолідації земельних ділянок через їх викуп у неефективних господарів і передання через продаж або оренду у раціональніші руки, а й здійснювати постійний моніторинг за станом земельних ділянок у процесі їх експлуатації.

Ситуація вимагає негайного проведення скрупульозної земельно-кадастрової інвентаризації земель, причому реальної, а не тієї, яку здійснює Держкомзем України впродовж тринадцяти років, гаючи час і витрачаючи значні кошти [10, с. 133]. Справжня інвентаризація сільськогосподарських земель повинна здійснюватися на відповідних принципах, основними з яких на нашу думку являються: оперативність, обов'язковість, терміновість, достовірність, стандартність, періодичність, повнота, уніфікованість, економічність.

Підсумовуючи результати проведених досліджень, можна сформулювати основні напрями державного регулювання земельних ринкових відносин, які можна об'єднати у три основні групи: регулювання забезпечення правового режиму земельних відносин, економічне регулювання земельних відносин, адміністративне регулювання земельних відносин (рис. 2).

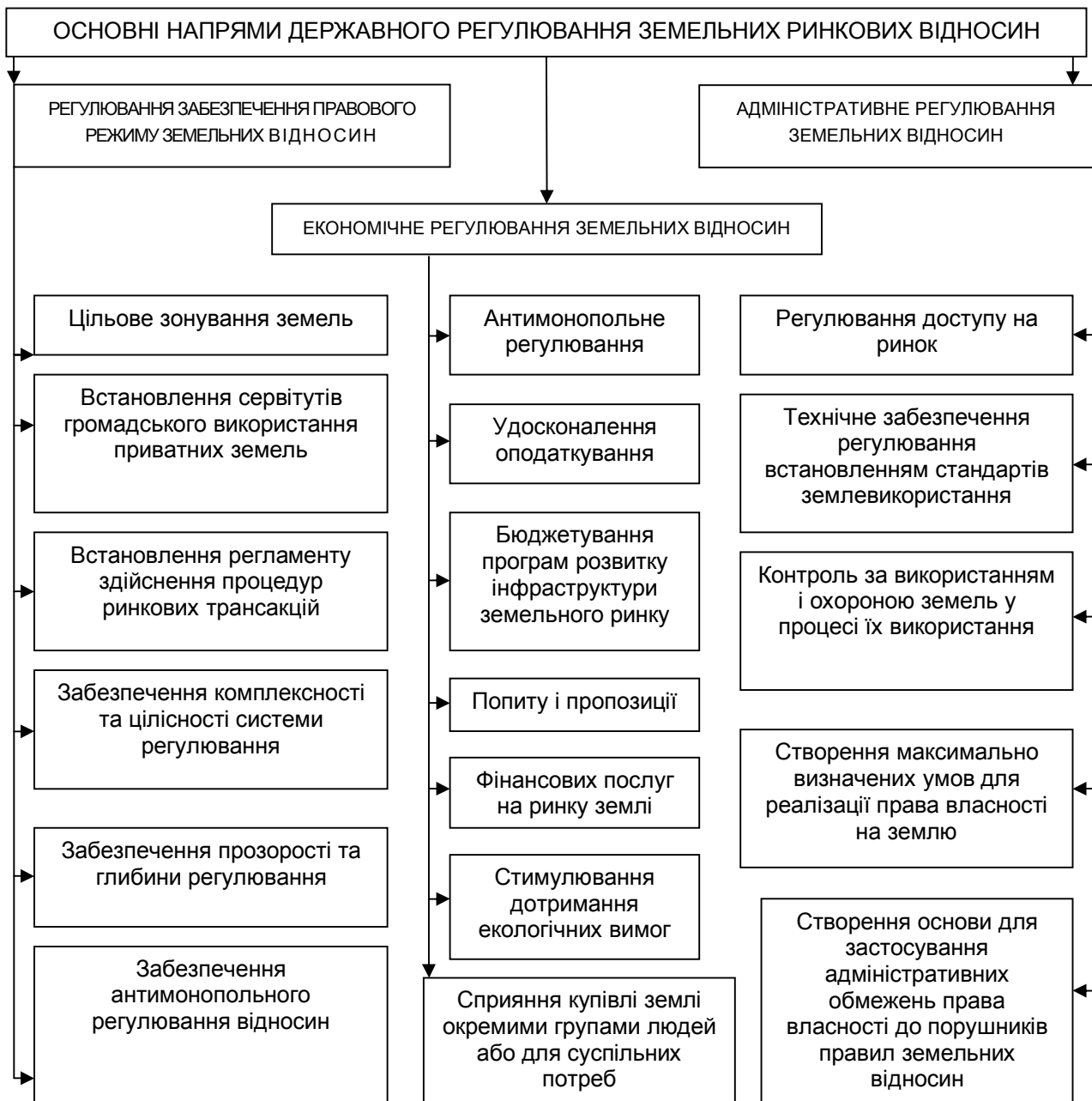

Рис. 2. Основні напрями державного регулювання земельних ринкових відносин.*

*Власна розробка автора.

Запропонована на рис. 2 схема передбачає розмежування повноважень між спеціалізованими відомствами, оскільки вони краще орієнтуються в питаннях регулювання ринкових земельних відносин у підвідомчих їм сферах з метою підвищення ефективності використання земельних ресурсів як економічного або фінансово-інвестиційного ресурсу.

Відповідно, основними агентами державного регулювання земельних відносин в умовах ринку земель логічно мали б бути: Міністерство економіки – цінове регулювання на земельному ринку; Міністерство фінансів – державна політика у сфері фінансів та податків; Антимонопольний комітет – забезпечення умов конкуренції та розмежування ринків; Міністерство

аграрної політики і продовольства – забезпечення впровадження ринкових механізмів доступу до землі сільськогосподарських підприємств; Реєстраційно-кадастрове агентство (окрема система, яку потрібно створити у підпорядкуванні Кабінету Міністрів) – забезпечення дотримання права власності й визнання факту його набуття як наслідку визначення права власності в процесі приватизації або внаслідок передачі його на ринку згідно з Конституцією України; Міністерство юстиції та Мінрегбуд – методичне і технічне забезпечення (стандартизація) ідентифікації об'єктів земельної власності; Держземагентство – регулювання землеустрою як системи документування просторових характеристик об'єктів

земельної власності та її обмежень.

Удосконалення системи і механізму державного регулювання земельних відносин об'єктивно повинно здійснюватись з урахуванням існуючої практики цих процесів у розвинутих країнах. Передусім це стосується сфери технічних правил і стандартів як однієї з пріоритетних сфер адаптації законодавства України до законодавства країн ЄС, досягнення чого є однією з обов'язкових умов просування України на шляху євроінтеграції.

Висновки. Результати проведених досліджень та їх узагальнення дозволили сформулювати основні стратегічні напрямки розвитку земельних відносин у сільському господарстві. Основою ефективної реалізації цих напрямів є оптимальне поєднання адміністративних і ринкових методів регулювання ринкових відносин

Отже, основні шляхи удосконалення державного регулювання земельних відносин у сільському господарстві України повинні охоплювати оптимізацію ринкових та адміністративних методів цього регулювання, зонування території країни на предмет визначення цільового призна-

чення окремих її зон, створення умов для налагодження ринкового обігу земель і розвитку іпотечного кредитування сільськогосподарських виробників, забезпечення постійного контролю за якістю земель і відповідальності за порушення умов її експлуатації, удосконалення комплексу нормативно-правового та відповідного інституційного забезпечення технічного регулювання земельних відносин у напрямі узгодження існуючих нормативно-правових документів функцій чинних інституцій з європейською системою технічного регламентування й регулювання земельних відносин. Представлені шляхи удосконалення державного регулювання земельних відносин у сільському господарстві України повинні реалізовуватись комплексно і взаємозкоординовано з тим, щоб уникнути ефекту «слабкої ланки». Удосконалення державного регулювання земельних відносин у сільському господарстві є не самоціль, а дієвий засіб удосконалення цих відносин як чинника підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Список використаної літератури:

1. Банашкевич Т. П. Становлення і розвиток земельно-орендних відносин на селі / Т. П. Банашкевич // Вісник Прикарпатського університету : економіка. – 2006. – Вип. 3. – С. 86-89.
2. Бойко Л. Екологічні загрози і земельні відносини: як вийти із критичної ситуації? / Л. Бойко // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 9. – С. 23-25.
3. Бойко Л. Наукові засади організаційного регулювання земельних відносин у сільському господарстві / Л. М. Бойко // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 13-18.
4. Заяць В. М. Продовження мораторію ставить під сумнів реальність ринкового статусу української економіки / В. М. Заяць // Теорія і практика ринків. – 2008. – № 1-2. – С. 43-58.
5. Заяць В. М. Реформа державного регулювання земельних відносин як чинник становлення цивілізованого ринку земель / В. М. Заяць // Теорія і практика ринків. – 2008. – № 1-2. – С. 16-26.
6. Земельні відносини в Україні : Збірник інформаційно-аналітичних матеріалів (1991-2010 роки) / В. П. Горбулін, Л. Д. Греков, А. Д. Юрченко та ін. ; за заг. ред. акад. НАН України Горбуліна В. П. – [Вид. друге, переробл. і доповн.]. – К: Істина, 2010. – 136 с.
7. Квітка Г. Чергове землі трясіння / Г. Квітка // Пропозиція. – 2006. – № 6. – С. 22-24.
8. Мусаєва А. К. Державний земельний банк як регулятор ринку землі / А. К. Мусаєва // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 171-175.
9. Сафонова В. І. Про умови іпотечного кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення / В. І. Сафонова // Агроінком. – 2007. – № 1-2. – С. 103-108.
10. Сучасна земельна політика України / А. Д. Юрченко, Л. Д. Греков, А. М. Мірошніченко, А. В. Кузьмін – К. : Інтертехнологія, 2009. – 260 с.
11. Шарий Г. Державне управління землями сільськогосподарського призначення: що заважає високоефективно використовувати та надійно охороняти їх? / Г. Шарий // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 5. – С. 12-18.

В статті проаналізовані основні особливості економічного механізму державного регулювання земельних відносин в Україні, обґрунтована необхідність його удосконалення, розроблені принципи інвентаризації земель. Сформульовані основні напрями державного регулювання земельних ринкових відносин і пропонуються шляхи його удосконалення.

Ключові слова: державне регулювання, економічний механізм, земельні відносини, інвентаризація земель, агенти державного регулювання.

This research analyzes the main economic features of state regulation of land relations in Ukraine, the necessity of improvement, the principles developed land inventory. In article formed the main directions of

state regulation of land market relations and the ways to improve it.

Keywords: government regulation, economic mechanism, land relations, land inventory, government regulation agents.

Дата надходження до редакції: 13.09.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Ступень М.Г.

УДК 332.1: 640. 5

ЗДРАВНИЦІ ЯК ВАЖЛИВИЙ СУБ'ЄКТ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ: СУЧАСНИЙ СТАН

Р. Р. Тіміргалєєва, д.е.н, професор

О. К. Ланковська, асистент

РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

В статті розглянуто основні поняття й визначення здравниці. Доведено, що здравниці є важливим суб'єктом регіонального ринку санаторно-курортної галузі. Надане визначення здравниці останнього покоління, що може стати підґрунтям розвитку теоретичних основ управління санаторно-курортною галуззю.

Ключові слова: здравниця останнього покоління, санаторно-курортні заклади, рекреант, санаторно-курортний продукт, регіональний ринок санаторно-курортних послуг.

Постановка проблеми. В Україні санаторно-курортна справа є одним із найдавніших видів рекреації. З XIX ст. відомі кліматичні курорти Південного узбережжя Криму, бальнеологічні курорти Передкарпаття та Закарпаття, Поділля, Полтавщини, грязьові курорти Криму та Одещини, які зазнали особливого розвитку у XX ст. Система санаторно-курортних закладів розвивалась в межах державної системи охорони здоров'я, її послуги були соціально орієнтованими і достатньо дешевими для громадян (за рахунок фонду соціального страхування та інших джерел фінансування). Але недостатньо розвинена матеріально-технічна база галузі, її низька пропускна спроможність і застаріле обладнання, навіть при високій кваліфікації персоналу і досконалості методик профілактики та лікування, робила санаторно-курортні заклади важкодоступними для більшості населення.

В ринкових умовах сьогодення санаторно-курортна галузь країни зазнає структурних змін. В першу чергу вони торкнулися організаційно-управлінських засад: зростаюча комерціалізація діяльності, вихід на ринок санаторно-курортної пропозиції, подальша сегментація даного ринку відповідно до змін попиту обумовили зміну форм власності (зокрема, розширилась колективна та приватна складові) та управлінської структури.

АР Крим є провідним санаторно-курортним регіоном України, в здравницях якого проходять курс санаторного лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань як населення України, так і гості ближнього й дальнього зарубіжжя. Розвиток санаторно-курортної галузі в АРК залишається одним із пріоритетних напрямів. Про важливість питання свідчить і сформульована на державному рівні стратегічна мета державної політики у сфері діяльності курортів – створення умов для поліпшення стану здоров'я, продовжен-

ня тривалості життя та періоду активного довголіття населення, упровадження здорового способу життя шляхом формування та розвитку ефективного, прибуткового та конкурентоспроможного на світовому ринку курортного комплексу.

У зв'язку з цим, реформування санаторно-курортної галузі повинне базуватися, з одного боку, на удосконаленні фінансово-економічних механізмів відтворення курортно-рекреаційного потенціалу, створенні доступного та ефективного ринку санаторно-курортних та оздоровчих послуг для максимального задоволення потреб населення, з іншого - на проведенні роздержавлення та приватизації санаторно-курортних закладів, заохочення конкуренції та оптимізації управління цими закладами.

Актуальність даного дослідження визначається тим, що Україна і, в тому числі, Автономна Республіка Крим має великі рекреаційні ресурси, до яких належать географічні об'єкти, що використовуються чи можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення населення. Але сучасний стан господарювання вітчизняних підприємств санаторно-курортної галузі характеризується нестійкими тенденціями функціонування, що в основному обумовлюється сезонними коливаннями попиту, недостатнім рівнем якості обслуговування та організаційним консерватизмом процесу управління. Крім того, влада Криму поставила завдання переорієнтувати відпочинок у Криму з пляжного на санаторно-курортне. Однак, на сьогоднішній день переважна більшість здравниць регіону надає комплекс рекреаційних послуг, із яких лікувальний напрямок мають лише третина санаторно-курортних установ. У санаторно-курортній галузі регіону залишається ряд проблемних питань, вирішення яких потребує проведення певних теоретико-методологічних досліджень, спрямованих на нау-